

УДК 339.13:336.71

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

кандидат економічних наук, доцент, Мангушев Д. В.

<https://orcid.org/0000-0001-8795-164X>

магістрантка, Гороховатська Д. О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна,
Харків

Розкрито основні підходи до визначення понять «фінансовий ринок» та «ринок банківських послуг» та їх особливості. Охарактеризовано роль банківських установ у різних сегментах фінансового ринку – позичкового капіталу, цінних паперів тощо. Розкрито сутність та співвідношення понять банківська операція, банківський продукт та банківська послуга. Проведено аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні у розрізі основних груп банків – державних, з іноземним капіталом та з вітчизняним капіталом. Проаналізовано основні показники діяльності топ-20 банків України за розмірами активів.

Ключові слова: фінансовий ринок, ринок банківських послуг, банківська операція, банківський продукт, банківська послуга.

*кандидат экономических наук, доцент, Мангушев Д. В.,
магистрантка, Гороховатская Д. А. Характеристика финансового
рынка и рынка банковских услуг / Харьковский национальный
университет имени В. Н. Каразина, Украина, Харьков*

*Раскрыты основные подходы к определению понятий
«финансовый рынок» и «рынок банковских услуг» и их особенности.
Охарактеризована роль банковских учреждений в разных сегментах
финансового рынка - ссудного капитала, ценных бумаг и других.*

Раскрыта сущность и соотношение понятий банковская операция, банковский продукт и банковская услуга. Проведен анализ современного состояния рынка банковских услуг в Украине в разрезе основных групп банков - государственных банков, с иностранным капиталом и с отечественным капиталом. Проанализированы основные показатели деятельности топ-20 банков Украины по размеру активов.

Ключевые слова: финансовый рынок, рынок банковских услуг, банковская операция, банковский продукт, банковская услуга.

D. Mangushev, PhD in Economical Sciences, D. Horokhovatska, Master, Characteristics of the financial and banking services market / V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine, Kharkiv

The basic approaches to the definition of the concepts of «financial market» and «banking services market» and their features are revealed. The role of banking institutions in various segments of the financial market - loan capital, securities, etc. - is characterized. The essence and relation of concepts banking operation, banking product and banking service are disclosed. The analysis of the current state of the banking services market in Ukraine is made in the context of major groups of banks - state, foreign and domestic capital. The main indicators of activity of the top 20 banks of Ukraine by size of assets are analyzed.

Keywords: financial market, banking services, banking, banking product, banking service.

Вступ. За останні п'ять років кількість банківських установ на фінансовому ринку України скоротилась з 180 до 76 банків. Зростає концентрація ринку, оскільки лише 20 банків формують 91% усіх активів банківської системи. Найбільшими наразі є державні банки, до яких належить і націоналізований у 2016 році найбільший банк

України АТ КБ «Приватбанк», банки, які є частиною іноземних банківських груп та лише декілька банків з українським капіталом. Відповідно конкуренція на ринку є досить жорсткою і банківські установи, окрім стабільного фінансового стану, потребують диференціації від своїх конкурентів.

Проблематику маркетингу банківських установ на фінансовому ринку досліджували такі науковці, як: Батусов В.О., Бичікова Л. А., Бондаренко А. Ф., Бутенко В. В., Варцаба В. І., Веселова М. Ю., Гайдукович Д. С., Гірняк В. В., Горун М. В., Дунас Н. В., Зеркаль А.В., Зоріна О. І., Кльоба Л. Г., Король І. В., Корчинська О. А., Косар Н. С., Кузькіна Т. В., Маслова Н. О., Неізнестна О. В., Піддубна В. Г., Полагнин Д. Д., Рахман М. С., Романенко О. О., Рязанова Н. С., Слободянюк Н.О., Хмарський В. Ю., Шабага Т. М., Шквиря Н. О., Яценко О. В. та інші.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є визначення ролі банківських установ на фінансовому ринку та аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні. Задля досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: 1) визначити сутність понять «фінансовий ринок» та «ринок банківських послуг»; 2) охарактеризувати роль банківських установ у різних сегментах фінансового ринку; 3) проаналізувати сучасний стан ринку банківських послуг.

Виклад основного матеріалу статті. Банківські установи функціонують на фінансовому ринку. У найбільш загальному випадку під ринком розуміють механізм, який об'єднує покупців та продавців товарів чи послуг, місце, де зустрічаються покупці, які хочуть і спроможні щось купити, та продавці, зацікавлені у продажу товарів і згодні на обмін. Підходи до розкриття сутності «фінансовий ринок» узагальнено у табл. 1.

На основі аналізу визначень, наведених у табл. 1, можемо зробити висновок, що в цілому підходи до його тлумачення різними авторами є доволі схожими, і в найбільш загальному випадку його можна визначити

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансовий ринок» у сучасних наукових джерелах

Автор	Визначення
1	2
Арутюнян С.С. [1]	Фінансовий ринок – це складна структура, яка має свої складові і яка забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів та їх трансформацію в інвестиційний капітал
Бондаренко Д.В. [2]	Фінансовий ринок є системою економічно-правових відносин з приводу обміну та перерозподілу прав володіння і користування фінансовими ресурсами, що (обмін та перерозподіл) супроводжуються паралельним наданням нерозривно пов'язаних фінансових послуг
Коваленко В.В. [3]	Фінансовий ринок – сукупність економічних відносин, які забезпечують мобілізацію та перерозподіл тимчасово вільних коштів шляхом здійснення операцій з купівлі-продажу фінансових інструментів; цінних паперів та інструментів грошово-кредитного ринку
Коваленко Ю.М. [4]	Фінансовий ринок є системою економіко-правових відносин, пов'язаних із перерозподілом тимчасово вільних фінансових ресурсів між домогосподарствами, фінансовими і нефінансовими корпораціями/квазікорпораціями, некомерційними організаціями (НКО), а також державою на основі взаємодії попиту і пропозиції фінансових інструментів
Рязанова Н.С. [5]	Фінансовий ринок як економічна (фінансова) категорія являє собою систему економічних відносин, предметом яких є грошовий капітал, з метою зробити можливим його рух в напрямку більшої норми прибутковості
Уманців Ю. [6]	Фінансовий ринок можна також визначити як систему економічних відносин, пов'язаних з процесами акумуляції, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, які перебувають у власності економічних суб'єктів за посередництва спеціалізованих інститутів, що сприяє структурному перетворенню економіки у рамках ефективної системи інституцій.

як систему відносин, пов'язану з перерозподілом тимчасово вільних фінансових ресурсів з метою забезпечення їх найбільшої ефективності. Банківські установи присутні практично у всіх сегментах фінансового ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Роль банківських установ у різних сегментах фінансового ринку

Сегмент фінансового ринку	Роль банків	Банківські операції
Ринок позичкових капіталів	покупець	депозитні послуги
	продавець	кредитування
Ринок цінних паперів	покупець	придбання цінних паперів
	продавець	продаж цінних паперів
Ринок валют і дорогоцінних металів	покупець	купівля валюти /дорогоцінних металів
	продавець	продаж валюти /дорогоцінних металів

Джерело: складено на основі [1-7]

У більш вузькому аспекті банківські установи оперують на ринку банківських послуг. Ринок банківських послуг – це специфічна сфера економічних відносин, яка включає всю сукупність існуючих і потенційних клієнтів банку. Носіями пропозиції є банки та інші економічні суб'єкти, яким, згідно з чинним законодавством, дозволяється надання фінансових послуг банківського характеру. Носіями попиту є вся сукупність юридичних і фізичних осіб (існуючі і потенційні клієнти банку). Цей ринок характеризується низкою особливостей. По-перше, підтримка його стабільного функціонування можлива лише за умов гармонічного поєднання державного і ринкового регулювання. По-друге, його діяльність підпадає під регулювання міжнародного та внутрішнього законодавства. По-третє, на ньому представлений широкий диверсифікований асортимент банківських продуктів.

Слід зазначити, що в наукових джерелах ведеться дискусія щодо того, що саме виступає товаром на ринку банківських послуг –

банківський продукт, банківська послуга або банківська операція. Васильєва Т.А. виділяє чотири основні підходи до визначення цих понять, узагальнені на рис. 1.

Грошовий підхід	<ul style="list-style-type: none"> •Гроші є основним продуктом банку, який включає гроші як платіжні засоби, послуги грошового характеру, купівлю-продаж грошових засобів
Лінгвістичний підхід	<ul style="list-style-type: none"> •Банківський продукт та послуга вважаються синонімами, а банківська операція їх елементом
Правовий підхід	<ul style="list-style-type: none"> •Визначення з юридичної точки зору, зокрема у вітчизняному банківському законодавстві використовуються терміни угода та операції
Клієнтський підхід	<ul style="list-style-type: none"> •Банківська операція визначається як упорядкована сукупність дій співробітників банку, спрямованих на задоволення потреб клієнтів, тобто їх обслуговування. При цьому банківська послуга – це результат обслуговування клієнтів, тобто виконання банківських операцій.

Рис. 1. Підходи до тлумачення товару на ринку банківських послуг

Джерело: складено на основі [7]

На нашу думку, саме клієнтський підхід найбільш повно розкриває сутність товару на ринку банківських послуг, а саме, банківський продукт можна вважати формою прояву банківської послуги, а елементами банківського продукту, у свою чергу, є: послуги (розрахункові, депозитні, кредитні); операції (продуктивні, управлінські, аналітичні); технології (процеси) (послідовність, порядок здійснення операцій); документи (матеріальні носії, що підтверджують

права і обов'язки банку та клієнта при наданні банківського продукту) (рис. 2).

Рис. 2. Схема взаємовідносин банку та клієнта відповідно до клієнтського підходу

Джерело: складено на основі [1-7]

Для ринку банківських послуг, як для будь-якого ринку, характерною є конкуренція, тобто суперництво між учасниками банківських послуг. Станом на 1 липня 2019 року на ринку банківських послуг України функціонувало 76 банків.

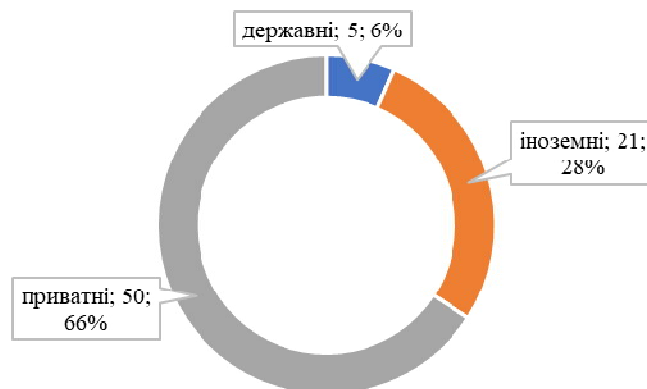

Рис. 3. Розподіл кількості банків України за формами власності

Джерело: побудовано на основі [8]

За даними рис. 3 можемо зробити висновок, що за кількістю у банківській системі України переважають приватні банки з українським капіталом. Але якщо поглянути та розподіл активів між цими групами банків, то він є зовсім іншим (рис. 4).

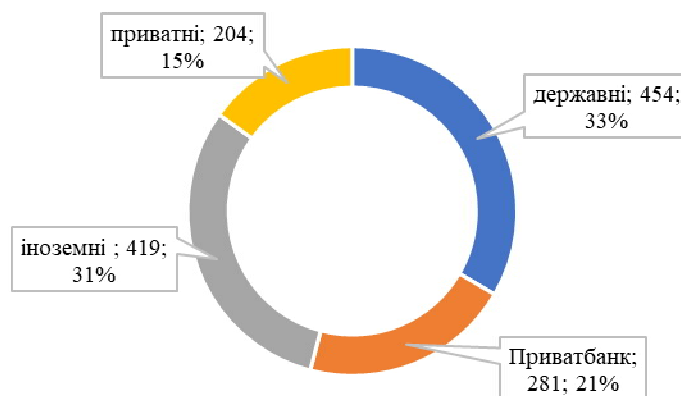

Рис. 4. Розподіл активів банків України за формами власності

Джерело: побудовано на основі [8]

Державні банки, до яких належить і Приватбанк, складають 54% активів банківської системи України, а приватні банки з українським капіталом лише 15%. Концентрація на ринку банківських послуг є доволі високою, так частка топ-5 найбільших за активами банків складає 60,1%, топ-10 – 77,8%, а топ 20 – 91%. Основні показники топ-20 банків України станом на 1 липня 2019 року узагальнено у табл. 3.

Таблиця 3

**Топ-20 банків за розміром чистих активів в Україні
на 1 липня 2019 року**

Банки	Чисті активи, млн. грн.	Частка ринку за активами, %	Фінансовий результат, млн. грн.	Власний капітал, млн. грн.	Адекватність капіталу, %
1	2	3	4	5	6
1. Приватбанк	280750	20,7	18289	37905	15,3
2. Ощадбанк	218190	16,1	122	18204	12,7
3. Укрексімбанк	151661	11,2	862	8078	13,8
4. Укргазбанк	83990	6,2	276	6032	14,1
5. Райффайзен банк Аваль	81293	6,0	2383	10482	15,2
6. Альфа банк	62876	4,6	910↑	5954	13,6
7. Укрсиббанк	52078	3,8	1458	5656	19,2
8. ПУМБ	50273	3,7	1265	7621	17,9
9. Креді агріколь	37844	2,8	825	4209	16,1
10. ОТП банк	36774	2,7	1262	6532	20,4
11. Сбербанк	28228	2,1	-298	7716	43,2

12. Південний	24246	1,8	160	2664	12,0
13. Сітібанк	24161	1,8	988	2008	35,1
14. Прокредитбанк	21480	1,6	321	3305	18,9
15. Таскомбанк	17913	1,3	123	2250	15,8
16. Кредобанк	17512	1,3	235	2251	14,8
17. Універсалбанк	12035	0,9	268	1136	12,4
18. Укрсоцбанк	11963	0,9	-473	2601	18,7
19. Промінвестбанк	10710	0,8	726	3538	18,9
20. ІНГ банк Україна	10684	0,8	366	3942	63,0

Джерело: складено на основі [8]

За даними табл. 3 можемо зробити висновок, що на ринку банківських послуг України превалюють державні банки, а також банки з іноземним капіталом. Приватних банків з українським капіталом у топ-20 лише чотири.

Висновки. Сучасний стан ринку банківських послуг України характеризується високим рівнем концентрації державних банків, що негативно позначається на конкуренції та рівні концентрації ринку банківських послуг України. За таких умов маркетингова діяльність банківських установ на вітчизняному ринку набуває особливої актуальності, що є предметом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Арутюнян, С.С., (2018) Фінансовий ринок. Київ, 484.
2. Бондаренко, Д. (2016) Фінансовий ринок України : підходи до визначення дефініції. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2, 357-364.
3. Коваленко, В. В. (2017) Фінансовий ринок України: сутнісний та функціональний аспекти. *Економічний форум*, 2, 286-295.
4. Коваленко, Ю. М. (2013) Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти. *Фінанси України*, 1, 101-112.

5. Рязанова, Н. С. (2015) Фінансовий ринок як економічна категорія: її характерні риси, суспільне призначення та функції у сучасному інформаційному суспільстві. *Проблеми економіки*, 1, 299-312.
6. Уманців, Ю. (2015) Фінансовий ринок у системі економічних відносин. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, 5, 72–82.
7. Васильєва, Т.А. (2014) Маркетинг у банку. Суми, 353.
8. Офіційний сайт Національного банку України <<https://www.bank.gov.ua/>> (2019, листопад, 29)

References:

1. Arutiunian, S.S., (2018) Finansovyi rynok. Kyiv, 484.
2. Bondarenko, D. (2016) Finansovyi rynok Ukrainy : pidkhody do vyznachennia definititsii. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 2, 357-364.
3. Kovalenko, V. V. (2017) Finansovyi rynok Ukrainy: sutnisnyi ta funktsionalnyi aspekty. *Ekonomichnyi forum*, 2, 286-295.
4. Kovalenko, Yu. M. (2013) Finansovyi rynok i rynok finansovykh posluh: sutnist, sehmenty, sub'iekty. *Finansy Ukrainy*, 1, 101-112.
5. Riazanova, N. S. (2015) Finansovyi rynok yak ekonomichna katehoriia: yii kharakterni rysy, suspilne pryznachennia ta funktsii u suchasnomu informatsiinomu suspilstvi. *Problemy ekonomiky*, 1, 299-312.
6. Umantsiv, Yu. (2015) Finansovyi rynok u systemi ekonomichnykh vidnosyn. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, 5, 72–82.
7. Vasyliieva, T.A. (2014) Marketynh u banku. Sumy, 353.
8. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy <<https://www.bank.gov.ua/>> (2019, lystopad, 29)